

Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana:

Čteme prsty. Čteme ušima

Strategie rozvoje příspěvkové organizace na léta 2025 – 2028

Knihovna a tiskárna pro nevidomé Karla Emanuela Macana (KTN) je jedinou příspěvkovou organizací MK ČR, jejíž služby jsou určeny téměř výhradně pro zrakově postižené občany všech věkových kategorií. Posláním instituce s bohatou historií je napomáhat v integraci nevidomých a silně slabozrakých uživatelů do společnosti za pomoci knižní a časopisecké produkce v Braillově slepeckém bodovém písmu, zvukových nahrávek, reliéfní grafiky, digitalizovaných textů a dalších nástrojů, které nevidomým usnadňují orientaci v běžném životě, ve veřejném prostoru, při studiu i naplňování volnočasových aktivit.

Úvod o stoleté knihovně

V době, kdy usilujeme o zvyšování dostupnosti a přístupnosti kultury jsou silnou stránkou KTN právě tradice v tomto usilování a bezplatnost základních knihovnických služeb pro jejich nevidomé uživatele. Tato relativně mladá disciplína je těsně svázána se stoletými dějinami českého slepeckého tisku. Až možnost číst napomohla zrakově postiženým, aby se mohli stát plnohodnotnými členy společnosti.

Vznik spolku Český slepecký tisk roku 1918 podnítil Karel Emanuel Macan, jehož úmyslem bylo právě vzdělávání nevidomých, jejich kulturní a společenská obeznámenost. Tomuto jeho snažení předcházela už v roce 1891 nástup do Klarova ústavu slepců v Praze na pozici učitele a nesnadné prosazování potřeby českého slepeckého tisku oproti tradiční knize v němčině. Z jeho popudu tak již roku 1915 vznikl při Zemském spolku pro výchovu a opatrování slepců Odbor pro slepecký tisk český, jenž fungování spolku Český slepecký tisk předznamenal, a tak sehrál rovněž důležitou roli v historii Knihovny a tiskárny pro nevidomé.

Hudební skladatel, autor první učebnice notopisu pro nevidomé hudebníky (spolu s Aloisem Hrabou), pracovník Klarova ústavu, zakladatel a předseda Svazu slepeckých spolků, zakladatel spolku Český slepecký tisk i Spolku organizovaných českých nevidomých esperantistů, autor almanachu Jitřenka, zakladatel časopisu Zora, inspirátor vzniku Knihovny pro nevidomé – to vše jsou aktivity a zásluhy košaté osobnosti Karla Emanuela Macana (25. 12. 1858 – 6. 2. 1925). Macan na základě vlastní zkušenosti věděl, že k sebevědomí a harmonickému způsobu života nevidomého přispívá jeho vzdělání, rozhled, činnost, kontakty, v jeho případě dokonce na mezinárodní úrovni. Obrazně i doslova dal nevidomým knihu, časopis a jako vášnivý esperantista také možnost mezinárodní komunikace. Jeho snahy zapadají do období celonárodního rozmachu přelomu 19. a 20. století.

Roku 1917 inicioval Macan spolu se svými přáteli založení české slepecké knihovny, která po jeho smrti, už ve své veřejné podobě, zaslouženě nesla od roku 1926 jeho jméno. Ještě před tím ovšem stačil činností iniciátor zorganizovat 1. mezinárodní sjezd nevidomých esperantistů v Praze, který se pak každý rok opakoval v místě, kde se konal sjezd vidomých esperantistů. Neúnavný bojovník za emancipaci nevidomých a jejich integraci do společnosti zemřel po 30 letech usilovné práce na tomto poli. Proto ten historický exkurz: roku 2025 si budeme připomínat 100 let od úmrtí otce zakladatele, roku 2026 zase 100 let od narození první veřejné knihovny pro nevidomé.

Analýza současného stavu

Výroba publikací, dokumentů a výrobků tištěných Braillovým písmem se realizuje v provozu tiskárny KTN. Vedle knižní produkce v počtu kolem 50–60 titulů ročně (literatura všech žánrů pro děti a dospělé, učebnice, hudebniny, křížovky, sudoku, kalendáře) se zde tisknou také časopisy. KTN připravuje tři vlastní periodika – Literární pohledy, Záškoláka a Křesťanskou orientaci – a pro externí zadavatele vyrábí časopis Zora se všemi jejími přílohami a dva časopisy v jazyce esperanto, Ligilo a Itala Ligilo. Společnými silami pracovníků tiskárny a knihovny každý rok vzniká nástěnný, stolní a kapesní kalendář i další publikace, jejichž text je doplněn reliéfní grafikou.

Někdy je dílo tištěno Braillovým písmem a reliéfními obrázky v kombinaci se zvětšeným černým tiskem, určeným pro slabozraké a ty, kteří s nevidomým čtenářem pracují. Takové publikace jsou nesmírně náročné na přípravu, organizaci výroby, přesnost a kvalitu zpracování. Díla tohoto druhu se chystají řadu měsíců, a to s vysokým podílem výtvarné a pak ruční práce při samotné výrobě. Na zdárném výsledku každého díla se podílejí pracovníci přepisu, tiskaři, knihaři. Nelze pominout ani pracovníky údržby, kteří se mimo jiné starají o spolehlivý chod strojů, na nichž výrobky vznikají. Speciální místo mají v celém procesu nevidomí korektoři, první čtenáři každé bodové knihy, časopisu, letáku či popisku.

Předpokladem výroby publikací a dalších produktů v bodovém písmu jsou vedle odpovídající výpočetní techniky také zkušení pracovníci, kteří dokážou zadanou publikaci náležitě připravit. V jejich specializaci a samostatnosti je silná stránka KTN, ale zároveň i její Achillova pata. Takové pracovníky má, umí si vychovat jejich následovníky, je však třeba dodržovat pravidla jejich permanentní, průběžné kontroly. Chyba ve výsledném produktu představuje nesnáz pro čtenáře i ohrožení kreditu pro instituci. Proto již v samotném počátku ten, kdo data zpracovává, musí vědět, jak bude výroba následně probíhat: podle toho připravuje např. řazení stran, šíři textu a další nutné parametry.

Pro výrobu časopisů KTN používá Braillo 440. Jedná se o mechanický tiskový stroj s digitálním ovládáním, který zpracovává neperforovaný slepecký papír k tisku přímo z role, během tisku automaticky odřezává dvoulisty a snáší každý jednotlivý časopis. Tento bývá následně ručně složen a sešit drátem (vazba V1). Na stroji typu Braillo 440 je možné zpracovávat i jiné produkty charakteru časopisu či letáku. Finální výsledek je výhradně v Braillově písmu, bez možnosti kombinace se zvětšeným černotiskem nebo barevným tiskem.

Pro výrobu knih a hudebních publikací se užívá mechanický tiskový stroj s digitálním ovládáním Braillo 400, stroj, který zpracovává k tisku slepecký papír v roli s boční perforací. Za strojem Braillo 400 následuje automatický trojřez (nastavený jako dvojřez), který z papíru potištěného na stroji Braillo 400 odřezává jednotlivé listy, ať jednostranně, tak oboustranně potištěné s tím, že na jedné z bočních stran ponechává při řezu perforaci na papíru, která je následně využita ke knihařskému zpracování, tj. ke svázání publikace spirálou. Ani na stroji Braillo 400 není možné kombinovat zvětšený černý či barevný tisk s Braillovým písmem.

Pokud se připravují výrobky, které mají být ve finále kombinací zvětšeného černého nebo barevného tisku a bodového písma, je nutné tisk provádět výhradně v archu. Arch slepeckého papíru může být potištěn ofsetovým tiskem nebo digitálním tiskem, v některých případech i sítotiskem. Následný přitisk Braillova písma do předtištěných archů se provádí z kovových, hliníkových matic na příklopových lisech. Tyto matrice jsou vyráběny rovněž z dat, a to na sázecím stroji značky PUMA. Papír při tisku Braillova písma již musí být oříznutý na finální formát, neboť možnosti knihařských prací s papírem opatřeným „reliéfním“ Braillovým písmem jsou minimální. Pokud má být finální produkt svázán spirálou, archy potištěné barevně se již i s přitiskem Braillova písma perforují. V případě letáků (tzv. volných listů), vizitek opouštějí

příklopový lis hotové výrobky, jedná-li se o výrobky skládané, probíhá tato knihařská operace ručně a velmi opatrně, aby nedošlo k poškození textu v bodovém písmu.

Některé publikace bývají opatřeny reliéfními, hmatovými obrázky. Každý takový obrázek je originálním produktem, ruční prací zkušeného výtvarníka. Reliéfní obrázek, respektive matrice pro následné lisování, je výsledkem kvalitní grafické práce, schopnosti tvořit reliéf. Po zhotovení takové matrice se obrázek tvaruje na vakuovém lisu za vysokých teplot, po vylisování a ochlazení se ořeže na čistý formát, perforuje, vloží na příslušné místo ručně snášené publikace a dokončuje spirálovou vazbou.

KTN rovněž zhotovuje velmi jednoduché obrázky mechanickým vytlačováním reliéfní kresby do hliníkové matrice, případně v kombinaci s vysazeným textem. Vznikají tak stylizovaná vyobrazení ve formě vybodovaných linií, určená širokému spektru čtenářů. Touto technikou lze vytvářet i triviální plánky, výkresy. Technika takové tvorby reliéfních obrázků má výhodu v poměrné rychlosti jejich samotného zhotovení, a to za velmi příznivých výrobních nákladů. Finální formou je obrázek vytištěný do slepeckého papíru nebo kartónu.

Vedle uvedených publikací se v tiskařském provozu vyrábějí i další drobné, užitečné produkty, které usnadňují nevidomým orientaci. Jedná se o popisky a štítky, určené do vlakových souprav, výtahů, budov a k označování exponátů v galeriích a muzeích. Konečný produkt je buď z hliníkového plechu, nebo samolepicí lesklé fólie s kovovým jádrem. KTN je držitelem certifikátu na označování kolejových vozidel v Braillově písmu. Silnou stránkou KTN je kvalita výsledného výrobku, slabinou limitovaný okruh uživatelů z řad nevidomých, kteří ne vždy ovládají svoji základní pomůcku – Braillovo písmo.

Obliba mluveného slova narůstá, a to zdaleka nejen mezi nevidomými, na což dnes již myslí běžná distribuce, kde není vzácností, když s knižním titulem vychází zároveň i jeho zvuková podoba. Zvláště v případech, kdy nevidomý přišel o zrak v pozdním věku, bývá pro něho čtení Braillova písma obtížné, z toho důvodu jsou v KTN vyráběny časopisy v obou provedeních, hmatovém i zvukovém. V katalogu knihovny je možné rovněž vyhledat načtené lékopisy běžně předepisovaných medikamentů.

K výrobě zvukových záznamů tady slouží tři zvuková studia, sedm stanovišť postprodukce a pracoviště přepisu na CD, kde se po načtení každý záznam čistí, stříhá, člení do kapitol a ladí se jeho hlasová stopa. Při vkládání číslování, které představuje pro orientaci a obsluhu nevidomého posluchače praktickou pomůcku, technici myslí na to, aby do záznamu mužského načítatele vložili ženským hlasem namluvené číslo stopy a naopak. Ve finále se záznam převede do formátu MP3. Na stejném pracovišti se provádějí také převody starších, analogových zvukových záznamů z magnetofonových kazet a páسů.

Nabídku nosičů z distribuční sítě ročně pro své uživatele KTN obohatí načtením asi 160 dalších titulů, které by pro ně jinak zůstaly nedostupné. Silnou stránkou KTN je profesionální zázemí i okruh spolupracovníků, připravenost vyjít vstříc i individuálním požadavkům uživatelů, slabinou, ovšem jen relativně, je komplikovaná komunikace s vydavateli ve snaze neduplikovat své snažení. Přes veškeré úsilí se někdy stane, že je ve studiu KTN načtena kniha, která posléze vyjde ve zvukové podobě rovněž v běžné distribuci. Pro uživatele má však toto „nedorozumění“ ve výsledku pozitivní efekt – možnost volby hlasu načítatele.

Služby pro čtenáře knihovny jsou zabezpečeny formou osobních výpůjček, zásilek pro celou ČR i do zahraničí a pro imobilní obyvatele Prahy funguje také jednou měsíčně rozvoz četby a nahrávek přímo do místa bydliště. Půjčování všech materiálů jakoukoliv formou je bezplatné. Početnou skupinu uživatelů tvoří zrakově postižení hudebníci, pro něž KTN hudebniny v Braillově slepeckém notopisu vydává i přepisuje na základě jejich individuálních požadavků.

V úseku knihovny jsou pro zájemce zhotovovány také zvětšené xerokopie přinesených materiálů, prodává se zde slepecký papír, bodové knihy i hudebniny, křížovky či kalendáře,

jejichž cena představuje jen malé procento z výrobních nákladů. Časopisy mají svůj okruh abonentů, kteří v případě Literárních pohledů a Křesťanské orientace platí předplatné. Záškolák, jenž je určen dětem na podporu jejich gramotnosti, procvičování pravopisu a schopnosti písemně komunikovat, je rozeslán zcela zdarma.

Od roku 2009 KTN provozuje rovněž Digitální internetovou knihovnu Wiking Biblio, později pouze Digitální internetová knihovna Biblio, která uživateli, jenž vedle přihlášky, potvrzení od očního lékaře či kopie ZTP/P dodá také prohlášení s ověřeným podpisem, umožňuje MP3 soubory a digitalizované texty z katalogu knihovny přímo poslouchat či stahovat, ovšem výhradně pro svoji vlastní potřebu. Registrovaným uživatelem může být vedle fyzické osoby také osoba právnická, tzn. knihovna, která má tak možnost jednotlivé tituly objednávat, kupovat a stahovat pro své čtenáře, kteří splňují stejné podmínky jako čtenáři KTN.

Roku 2018 byl pro uživatele KTN zahájen provoz další služby, systému pro zpřístupnění periodického tisku zrakově postiženým s názvem CAMELOT. Díky němu mají čtenáři KTN vedle knih v Braillově písmu a zvukových knih k dispozici navíc téměř 40 titulů novin a časopisů, a to vždy jejich posledních 6 čísel. Síla digitálních internetových služeb se významně projevila zejména v době covidové pandemie, kdy čtenáři neměli možnost knihovnu navštěvovat, ale díky nepřerušované službě tohoto typu nebylo nijak ohroženo naplnění jejich volnočasových i studijních aktivit. Význam možnosti osobní návštěvy ovšem nelze podceňovat – nevidomí a silně slabozrací občané tvoří komunitu, která má logicky své společenské a komunikační potřeby, a je to právě knihovna, která představuje jednu z důležitých platforem jejich naplnění.

Vize, základní strategické směřování a cíle

V souladu se zákonem č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), je KTN knihovnou s univerzálním knihovním fondem, která působí v oblasti zprostředkování informací zrakově postiženým občanům. Knihovní zákon rozlišuje pět druhů knihoven, působnost KTN, která je nedílnou součástí systému knihoven, vymezuje § 10. Tento strategický text má kontext ve vládních strategických dokumentech, jimiž jsou Státní kulturní politika na léta 2021-2025¹ a Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2021-2027², jeho forma se odvíjí od Metodiky přípravy veřejných strategií³ a Zpracování koncepcí, plánů a programů v oblasti knihovnictví a informačních služeb a systémů.⁴

Čteme prsty: Braillovo písmo jako klíč ke vzdělání a samostatnosti

KTN jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce spolupracuje zejména se ZŠ, které integrují zrakově limitované žáky do svých učebních programů za pomoci speciálních učebních pomůcek. Klíčovým úkolem KTN je pak na základě konkrétního požadavku učitele nevidomého či slabozrakého žáka přepsat pro potřebu jeho vzdělání sadu učebnic do Braillova písma v kvalitě odpovídající tomuto učebnímu programu. Součinnost knihovny a školy musí mít podobu funkční

¹ <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mk/strategie/statni-kulturni-politika-2021-2025>

² <https://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2021-2027>

³ [Metodika-pripravy-verejnych-strategii-zkracena-verze_1.pdf.aspx \(gov.cz\)](https://www.msvk.cz/data/filemanager/source/studijn%c3%ad%20texty%20pro%20knihovn%c3%adky/19_Zpracov%c3%a1n%c3%ad_koncepc%c3%ad_Richter.pdf)

⁴ RICHTER, Vít. *Zpracování koncepcí, plánů a programů v oblasti knihovnictví a informačních služeb a systémů*. Online. Dostupné

z: https://www.msvk.cz/data/filemanager/source/studijn%c3%ad%20texty%20pro%20knihovn%c3%adky/19_Zpracov%c3%a1n%c3%ad_koncepc%c3%ad_Richter.pdf.

spolupráce, jejímž výsledkem je spokojený a vzdělaný jedinec. Vzdělávání je samozřejmě celoživotní záležitostí a může mít i řadu neformálních podob. I takové formy musí umět KTN svým uživatelům nabídnout (bodové křížovky, sudoku, šachy aj.).

Nacházíme se ve stádiu, kdy má každý potenciální zájemce k dispozici „Příručku pro přepis textů do bodového písma“ a „Seznam znaků šestibodového Braillova písma a jejich význam v českém jazykovém prostředí“, a to jak v tištěné, tak digitální podobě. Snažíme se odbornou i laickou veřejnost informovat o existenci a opodstatnění tohoto speciálního druhu písma, resp. systému psaní pro nevidomé, s nímž se tato může setkávat v běžném životě, aniž by si to uvědomovala, a dbala tak o zachování jeho podoby a funkčnosti. Na udržování čtenářské gramotnosti zrakově znevýhodněných občanů spolupracujeme se Sjednocenou organizací nevidomých a slabozrakých (SONS), což se děje např. formou podpory jejich soutěží ve čtení a psaní v Braillově písmu, a s dalšími spřízněnými organizacemi (Tyflocentrum, Tyfloservis, Brailcom). Co dále je ještě možné udělat, aby byl naplňován odborný strategický cíl, směřující k osvětě na poli čtenářské gramotnosti, jejímž prostředníkem je pro nevidomého právě Braillovo písmo?

Vedle dynamické akviziční politiky, interní i externí periodické bodové produkce, intenzivní spolupráce s rodiči a školami, které vzdělávají slabozraké a nevidomé žáky a studenty, je třeba soustředit se na tvorbu nových produktů, které vzniknou z posílené spolupráce se subjekty z oblasti kultury, zejména muzejnictví. Příkladem takové spolupráce je v současnosti nová expozice v Historickém muzeu v Táboře, opatřená popisky v Braillově písmu, bodová prezentace nově restaurovaného vozu Tatra 77a z roku 1937 v Národním technickém muzeu nebo nápadité dvojlisty pro 11. ročník svátku městské architektury Open House Praha. **Strategickým cílem KTN je podporovat zpřístupňování expozic v muzeích a galeriích pro nevidomé.**

Vznik nových produktů si žádá také technologickou reflexi, např. průzkum technologie laserového výseku se zaměřením na potřeby dětského uživatele služeb KTN. Vedle zvládnutí Braillova písma je (nejen) dětský čtenář vystaven rovněž nutnosti obsáhnout okolní svět hmatem. Naučit se „číst“ reliéfní grafiku není samozřejmé, výrobky laserového výsekového stroje a 3D tisku by tak mohly být vítaným předstupněm této dovednosti a další cestou k získávání nových čtenářů, jež je důležité podchytit v raném věku. Zároveň se může jednat o prostředek pro názornější prezentaci výrobně technického úseku KTN.

Tiskárna KTN je unikátní pracoviště, které vyžaduje další technologickou modernizaci a posílení výrobní kapacity: nákup nového profesionálního stroje pro tisk knih v Braillově písmu a notopisu. Nyní je tiskárna schopna vyrobit velmi sofistikovanou reliéfní grafiku viz umělecky hodnotné, tematické nástěnné kalendáře, je však žádoucí se zaměřit také na jednodušší vyobrazení, reagující na potřeby už předškolní výuky. Dalším zásadním úkolem je modernizace zápisu partitur v Braillově notopisu. Komplikovanému řešení bude předcházet průzkum s možnostmi zainteresování AI.

Čtete ušima: Kniha, která mluví

V souladu s technologickým vývojem KTN postupuje od kazet k CD, MP3 a flashdiskům. Samozřejmostí je průběžná inovace výrobních zařízení, převádění titulů na nosiče vyšší kvality a kontinuální modernizace jak výroby, tak v oblasti služeb. Přitom je ovšem třeba mít na paměti, že technické vybavení musí odpovídat zvukovým přístrojům, které jsou nejen dostupné na trhu, ale zároveň vhodné k ovládnutí nevidomými.

Převody analogových zvukových záznamů z magnetofonových kazet na MP3 je třeba dokončit z důvodu velmi omezeného využití starších nosičů, pro záchranu jejich obsahu a zároveň kvůli úspoře místa ve skladovacích prostorech, a to za spolupráce se sdružením Mathilda. Cílem je kompletní digitalizace fondu mluveného slova.

Vedle tří zvukových studií má KTN také sedm pracovišť postprodukce. Vývoj zvukové techniky vyžaduje neustálou obnovu počítačového vybavení, včetně programů. Ve vlastní produkci ve studiích se nyní užívají programy Cubase a pro postprodukční zpracování do formátu MP3 program Sound Forge. Je nutno počítat s přechodem na vyšší verze programů a také s obměnou speciálních PC pro tvorbu zvuku.

Strategie rozvoje KTN musí reflektovat aktuální stav technických prostředků na trhu. Od roku 2023 půjčujeme všechny zvukové tituly už jen ve formátu MP3, a to prostřednictvím Digitální internetové knihovny nebo na CD či flash nosiči formou osobní výpůjčky, poštovní zásilky nebo rozvozu do místa pražského bydliště. K zálohování zvukových knih je zřízeno externí úložiště. Do roku 2028 počítáme s rozšířením fondu zvukových knih na cca 10 000 titulů mluveného slova, další položku představují hudební tituly a filmy se zvukovým komentářem.

Knihovnické služby

KTN spolupracuje na implementaci **Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2021–2027** a svými aktivitami podporuje specifickou poslání, při čemž funguje jakožto metodické centrum pro veřejné knihovny, které poskytují služby pro zrakově postižené občany, pro něž ty mohou získávat jednotlivé tituly nebo v případě 6 krajských knihoven kompletní zvukový fond. Díky kooperaci a sdílení činností je tato služba ekonomicky i časově pro zúčastněné mimořádně efektivní. Spolupráce s téměř 70 zvukovými odděleními těchto knihoven sice představuje poměrně vysoké číslo, vzhledem k celkovému počtu knihoven v republice je to ovšem zlomek. Existuje tedy prostor pro podstatně širší záběr aktivit, které lze propagovat na knižních veletrzích a dalších knižně a knihovnický zaměřených akcích a za pomoci technicky dokonalejší navigace na webu, aby byla skutečně do důsledků naplněna **strategie knihovny jako komunitního, vzdělávacího a kulturního centra, které aktivně reaguje na různorodé potřeby uživatelů**. Uživatelé služeb KTN a spolupracujících knihoven jsou rovněž zvyklí se podílet na akviziční politice instituce, která je připravena v tomto trendu pokračovat a dále jej kultivovat.

Zásadní je další zdokonalování Digitální internetové knihovny, díky níž mohou čtenáři už nyní vyhledávat informace s hierarchickou navigací podle autorů a žánrů nebo fulltextově, stahovat MP3 soubory či je rovnou poslouchat s možností záložkování, stahovat digitalizované textové soubory, ale i objednávat nosiče formou poštovních zásilek či nakupovat bodové knihy prostřednictvím e-shopu. Vedle modernizace uživatelského rozhraní digitální knihovny je nezbytné provést rovněž analýzu současné podoby knihovnického katalogu, jehož kompatibilita s digitální knihovnou je klíčová.

Výsledkem analýzy musí být rozhodnutí, zda setrvat u „domácí“ podoby katalogu, vytvořeného přímo pro potřeby KTN, a tu zmodernizovat, posílit ve funkcionalitách, anebo vybrat otevřený integrovaný knihovní systém pro správu knihovny již existující, ovšem s nutností doprogramování funkcionalit pro potřeby speciálních služeb KTN, které nejsou pro jinou knihovnu relevantní. Rozhodující je finanční i časová náročnost obou řešení. Při dalším rozvoji této nepostradatelné služby je důležitá spolupráce s jejími uživateli, kteří jsou do značné míry nastavovateli parametrů, vedoucích ke snadnému ovládní celého systému. Klíčové postavení v tomto procesu má pak nevidomý IT pracovník. Žádoucí je rovněž posílení spolupráce v rámci Knihovny.cz a zpřístupnění služeb Digitální knihovny Kramerius pro uživatele KTN, o což KTN usiluje ve spolupráci s Teiresiás – Střediskem pro pomoc studentům se specifickými nároky, Knihovnou Akademie věd a Moravskou zemskou knihovnou.

Modernizaci knihovnického systému a digitální internetové knihovny musí doprovázet soustavné zdokonalování IT bezpečnosti, modernizace počítačové sítě a technického vybavení, digitalizace vybraných agend a procesů. Tvorba a udržování vlastního archivačního programu

znamená pro KTN bezpečné uchování a správu dat pro tisk knih a dalších materiálů v Braillově písmu.

Správa sídla a kroky vedoucí k energetickým úsporám

Instituce sídlí v Praze 1 na adrese Ve Smečkách 602/15, objekt je majetkem ČR a je památkově chráněný. Poté, co byla KTN nucena po mnoha letech opustit finančně výhodný nájem na blízké adrese v Krakovské 23, kde bylo umístěno oddělení osobních výpůjček, a to z důvodu špatného technického stavu pronajatého prostoru bez možnosti provádět rozsáhlejší opravy (nyní jsou prostory využívány pouze jako archiv a sklad), jsou její úseky – ekonomický, výrobně technický, zvukový a knihovna – soustředěny do jediné budovy. Příhodnost dosahu důležitého partnera a spolupracovníka zůstala zachována, Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých (SONS) setrvává na blízké adrese Krakovská 21.

Vstupní prostory KTN jsou označeny popisem v Braillově písmu a ve zvětšeném černém tisku, u vchodu do budovy je akustický maják pro zjednodušení prostorové orientace. Ve spolupráci se SONS byl zajištěn slovní popis trasy z blízkých zastávek MHD⁵, úsek knihovny je v zájmu zpřístupnění svých služeb připraven na požádání zprostředkovat zaslání haptické mapy okolí⁶.

Památkově chráněný objekt Ve Smečkách 15 s kolaudací v roce 1937, jehož součástí jsou rovněž bytové jednotky, si žádá v nastávajícím období řadu úprav, vedoucích k energetickým úsporám. Po dokončení revitalizace kotelny v posledním čtvrtletí roku 2024, jejímž výsledkem jsou moderní kondenzační kotle s dlouhodobou perspektivou životnosti, možností měření a dálkové regulace a hlášení provozních chyb, bude v dalších letech postupně vyměněno veškeré osvětlení na typ LED. Pokračovat bude rovněž vzhledem ke kategorii objektu velmi finančně náročná renovace či výroba přesných replik špaletových oken a balkonových dveří.

Finančně náročnou investici, kde se KTN neobejde bez pomoci svého zřizovatele, bude v příštích letech představovat výměna odpadních a vodovodních stoupaček, pocházejících z velké části z roku 1937 a neodpovídajících současným normám. Při kamerovém průzkumu bylo zjištěno, že nejsou vhodné pro frézování a bude je nutné v celém objektu nahradit. Zároveň bude třeba v této souvislosti opravit do použitelného stavu všechny koupelny a další prostory, kudy povede bourání z důvodu náhrady. Výsledkem bude zlepšení fyzického stavu objektu a minimalizace řešení častých havárií.

Podstatně méně finančně náročným projektem je aktuální nahrazení stávajícího elektronického zabezpečovacího systému od firmy Jablotron (1995) za systém nový, s rozšířením jeho schopností. Kompletní nová instalace je jedinou reálnou cestou, jak do budoucna zabezpečit prostory KTN. Stávající zařízení je sice v současné době ještě funkční, revizí označené jako způsobilé, nicméně jakýkoliv větší technický výpadek v systému nebude možné přiměřeným způsobem odstranit.

Plán realizace konkrétních cílů/ harmonogram a finanční rozpočet (předpoklad)

Elektronický zabezpečovací systém – 2025 – 1.110.000 Kč

Modernizace knihovnického systému – 2026 – open source?

Modernizace digitální internetové knihovny – 2027

Stroj pro tisk knih v Braillově písmu a notopisu – 2027 – 6.000.000 Kč

Revitalizace objektu KTN: výměna odpadních a vodovodních stoupaček – 2027/28

---

⁵<https://www.ktn.cz/pub/attachments/Trasa%20do%20Knihovny%20a%20tisk%C3%A1rny%20pro%20nevidom%C3%A9%20K-E-Macana.pdf?action=download>

⁶ <https://hapticke.mapy.cz/>

– 24.000.000 Kč

Modernizace zápisu partitur v Braillově notopisu – dlouhodobý úkol

Finanční ohodnocení všech položek vychází z předběžného průzkumu trhu a bude průběžně dále specifikováno. Jednotlivé projekty budou reflektovány v aktualizovaném Zásobníku akcí MK ČR a vybrané z nich předloženy jako investiční záměr.

Cílem strategie rozvoje je KTN jako respektovaná instituce, soustředěná na služby pro nevidomé a slabozraké uživatele, schopná prezentovat svou historii, tradici i současné poslání, jejíž zaměstnanci jsou kvalifikovaní pracovníci, které bychom měli umět dále vzdělávat, rozšiřovat jejich schopnosti, ale i ocenit. Je pro nás důležité, aby jejich velmi speciální dovednosti - jako je např. přepis černotiskových knih a partitur do Braillova písma či notopisu a následná korektura, údržba a oprava strojů na výrobu časopisů a publikací v Braillově písmu, vysoce specializované IT a práce se čtenářem se specifickými potřebami, načítání knih a dalších materiálů pro zvláště kritické ucho nevidomého posluchače – byly naplňovány v harmonickém pracovním prostředí, pro které je vedle přesnosti výkonu příznačná empatie. KTN je otevřená zaměstnávání osob se zdravotním, zvláště zrakovým postižením, a to především na pozicích korektora a IT, což je žádoucí jak pro odpovídající vykonávání naší práce, tak pro uživatele jejích výsledků.

Autoři: Briana Čechová, Michal Sudík, Jan Zahradník

Praha 2024